

Katsastusalan tilannekatsaus 2023

Autoilijan palvelut

Liikennekelpoisuus ja valvonta

Sisällysluettelo

1	Yhteenveto	2
2	Tausta ja tavoite.....	3
3	Katsastuspalvelut	4
3.1	Katsastustoimipaikkojen määrä ja sijainti	4
3.2	Raskaan kaluston katsastuspalvelut	6
3.3	Markkinaosuudet	6
4	Valvonta	7
4.1	Yleistä	7
4.1.1	Ajoneuvojen uudelleen tarkastaminen välittömästi katsastuksen jälkeen	8
4.1.2	Erikoiskatsastusten valvonta	9
4.2	Katsastustoiminnan laatu	9
4.3	Katsastustoiminnan laadun arviointi	10
4.3.1	Katsastustoiminnan laadun kehittyminen	10
4.3.2	Katsastustoiminnan laadun arviointi tilastojen valossa	10
4.4	Katsastusluvan haltijoille annetut seuraamukset	15
4.5	Raskaan kaluston viat katsastuksessa ja tienvarsitarkastuksessa	16
5	Työvoiman saatavuus ja katsastajakoulutuksen tilanne	18
5.1	Työvoiman saatavuus	18
5.2	Katsastajakoulutus.....	18
6	Muutokset lainsäädännössä.....	19
6.1	Katsastustoimipaikan tilat ja laitteet -määräys	19
6.2	Etanolikonversiot	19

1 Yhteenveto

Vuonna 2023 kehitys katsastusalalla oli viime vuosien tapaan maltillista. Katsastustoimipaikkojen lukumäärä lisääntyi hieman vuoden aikana ja päättyi noin 570 katsastustoimipaikkaan. Raskaiden ajoneuvojen katsastuksia suoritetaan edellisvuoden tapaan noin 300:lla toimipaikalla. Edelleen noin 95 % suomalaisista asuu alle 20 kilometrin päässä lähimmästä katsastustoimipaikasta.

Katsastustoiminnan suorituskkyä kuvaavat tunnusluvut ovat parantuneet vuodesta 2020 alkaen ja tämä positiivinen kehitys jatkui myös vuonna 2023. Katsastustoiminnan tasalaatuisuutta kuvaavassa tunnusluvussa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia vuosina 2019–2023.

Katsastusalalla on viime vuosina ilmennyt alueellista työvoimapulaa. Erityisesti sellaisilla seuduilla, joiden lähistöllä ei ole autoteknillistä koulutusta tarjoavaa ammattikorkeakoulua, katsastajien rekrytointi on haastavaa. Vuonna 2023 alalle valmistui 64 uutta katsastajaa. Edelleen 65 % uusista katsastajista tulee alalle insinööritutkinnon kautta, vaikka viime vuosina ammattitutkinnon tai erikoisammattitutkinnon suorittaneiden uusien katsastajien lukumäärä on lisääntynyt.

Vuonna 2023 katsastuksiin kohdistuvaan sääntelyyn ei tullut merkittäviä muutoksia. Katsastuksien yhteydessä alettiin keräämään ajoneuvojen kulutustietoja sekä annettiin tarkennuksia eCall-järjestelmän tarkastamista varten. Lisäksi helpotettiin etanolikonversioiden hyväksymistä muutoskatsastuksissa.

2 Tausta ja tavoite

Ajoneuvokatsastus on osa keinovalikoimaa, jolla pyritään vähentämään Euroopan liikennealueen tieliikenteessä kuolleiden ja loukkaantuneiden henkilöiden sekä ajoneuvoista aiheutuvien tarpeettomien ympäristöhaittojen määrää. Katsastustoiminnan tavoitteena on varmistaa, että ajoneuvot pidetään turvallisessa ja ympäristön kannalta vaatimustenmukaisessa kunnossa koko sen ajan, kun niitä käytetään liikenteessä.

Liikennekelpoisuus varmistetaan pääasiassa määräaikaikatsastuksin. Ajoneuvolain¹ 152 §:n mukaisesti määräaikaikatsastuksessa ajoneuvosta tarkastetaan, että: 1) se on sitä koskevien säännösten ja määräysten mukaisessa kunnossa; 2) se on turvallinen käytettäväksi liikenteessä; 3) siitä ei aiheudu tarpeettomia ympäristöhaittoja; 4) siitä rekisteriin merkittävät tiedot ovat oikein. Suomessa katsastustoimintaa saa harjoittaa Traficomin myöntämällä katsastusluvalla. Vuosittain Suomessa tehdään noin 2,5 miljoonaa määräaikaikatsastusta. Vuoden 2023 lopulla Suomessa oli 577 katsastustoimipaikkaa.

Katsastustoimintaa koskevat reunaehdot säännellään EU:n katsastusdirektiivissä² ja Wienin katsastussopimuksessa. Katsastustoimintaa säännellään myös kansallisesti esimerkiksi katsastuslupien osalta. Viimeksi kuluneiden kymmenen vuoden aikana merkittävämpiä alaa koskevia muutoksia ovat olleet muutos, joka mahdollisti katsastusten tekemisen korjaamoilla, sekä katsastuslupien jaottelun kevyiden ja raskaiden ajoneuvojen välillä sekä katsastusdirektiivin muutos ja samassa yhteydessä toteutettu henkilö- ja pakettiautojen sekä raskaiden nelipyörien katsastusvälin harventaminen. Näiden muutosten vaikutusten seuraamiseksi Traficom aloitti vuonna 2015 katsastusalan tilannekatsauksien julkaisemisen.

¹ <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2021/20210082>

² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014L0045>

3 Katsastuspalvelut

3.1 Katsastustoimipaikkojen määrä ja sijainti

Vuoden 2023 lopussa katsastustoimipaikkoja oli 577 kpl. Keskimäärin Suomessa on katsastustoimipaikka 4 800 liikennekäytössä olevaa henkilöautoa kohden. Maakunnittain tarkasteltuna eniten henkilöautoja katsastustoimipaikkaa kohden on Uudellamaalla (6 400 autoa/toimipaikka) ja vähiten Lapissa (2 600). Maakuntien sisällä toimipaikat voivat olla hyvinkin keskittyneitä tietyille alueille, ja niinpä alueilla, joilla katsastustoimipaikkoja on paljon, kilpailu voi olla kovaa. Katsastustoimipaikkojen lukumäärää on ollut kasvussa viimeiset neljä vuotta. Vuoden 2023 aikana katsastustoimipaikkojen määrä kasvoi 14 toimipaikalla. Vuoden 2020 alussa katsastustoimipaikkoja oli vain 512 kpl.

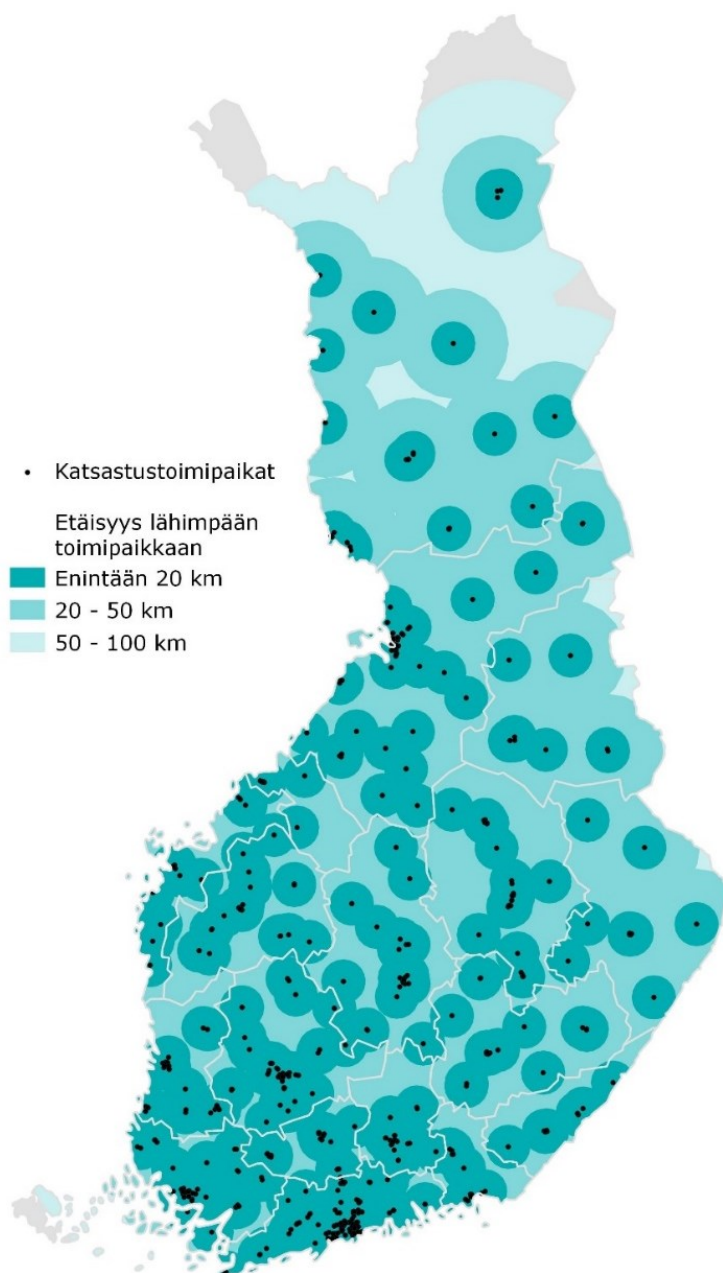
Taulukko 1. Katsastustoimipaikkojen lukumäärä maakunnittain ja liikennekäytössä olevien henkilöautojen määrä suhteessa toimipaikkoihin 31.12.2023.

	Toimipaikkojen määrä	Liikennekäytössä olevat henkilöautot	Henkilöautoja /toimipaikka
Etelä-Karjala	16	69613	4400
Etelä-Pohjanmaa	26	115661	4400
Etelä-Savo	20	72032	3600
Kainuu	10	38108	3800
Kanta-Häme	21	94207	4500
Keski-Pohjanmaa	8	36535	4600
Keski-Suomi	30	137206	4600
Kymenlaakso	17	90792	5300
Lappi	36	94583	2600
Pirkanmaa	53	261740	4900
Pohjanmaa	17	98828	5800
Pohjois-Karjala	13	85351	6600
Pohjois-Pohjanmaa	64	204065	3200
Pohjois-Savo	30	126193	4200
Päijät-Häme	22	105072	4800
Satakunta	31	123330	4000
Uusimaa	115	741263	6400
Varsinais-Suomi	48	251910	5200
YHTEENSÄ	577	2746489	4800

Manner-Suomen väestöstä 95 % asuu enintään 20 km säteellä lähimmästä katsastusasemasta (taulukko 2 ja kuva 1). Yli sadan kilometrin matka lähimmälle katsastusasemalle on noin 1 400 suomalaisella, jotka asuvat Enontekiöllä, Inarissa ja Utsjoella.

Taulukko 2. Manner-Suomen väestön jakautuminen asuinpaikan³ ja lähimmän katsastus-
aseman välisen etäisyyden⁴ mukaan.

Etäisyys lähimmälle katsastusasemalle	Väestö, henkilöä	Osuus
Enintään 20 km	5221688	94,9 %
20–50 km	272836	5,0 %
50–100 km	4760	0,1 %
Yli 100 km	1400	0,0 %
Yhteensä	5500684	100,0 %

Kuva 1. Katsastusasemien sijainti vuonna 2023⁵.

³ Lähde: https://stat.fi/org/avoindata/paikkatietoaineistot/vaestoruutuaineisto_1km.html

⁴ Lähde: Traficom

⁵ Lähde: Traficom

3.2 Raskaan kaluston katsastuspalvelut

Raskaiden ajoneuvojen katsastuspalveluita tarjosi vuoden 2023 päätyessä 297 toimijaa, joista 253 suoritti kaikkia raskaan kaluston katsastustyypppejä (myös rekisteröinti- ja muutokatsastuksia). Loput 44 keskittyivät määräaika- ja valvontakatsastuksiin.

3.3 Markkinaosuudet

Vuonna 2023 A-Katsastus suoritti 28 % määräaikaikatsastuksista, Plus-Katsastus 11 %, K1-Katsastus 7 % ja Helppokatsastus 5 %. Muiden yritysten yhteenlaskettu osuus määräaikaikatsastuksista oli 49 %.

Markkinaosuusjakauma on sama Traficomin julkaiseman katsastustilaston aineistossa ja Traficomin tiedonluovutuksen kautta jaetussa aineistossa. Jakauma on laskettu molempien aineistojen perusteella, sillä Traficomin aiempina vuosina vastaanottaman palautteen perusteella asiassa on ollut epäselvyyttä.

Tiedonluovutuksen aineisto sisältää vain hyväksytyt katsastukset ja jälkitarkastukset, ja vastaavasti katsastustilasto sisältää sekä hyväksytyt että hylätyt katsastukset. Lisäksi katsastustilaston aineistosta on poistettu virheellisyyksiä, kuten useampia samalle ajoneuvolle samana päivänä kirjautuneita katsastuksia.

Taulukko 3. Katsastuksen markkinaosuudet vuonna 2023 kahdessa eri tavoin rajatussa Traficomin aineistossa. [Linkki](#) katsastustilastoon. Traficomin tiedonluovutuksen jakamaa aineistoa on muun muassa katsastusalan käytössä.

	Traficomin katsastustilasto	Traficomin tiedonluovutuksen aineisto
	Sisältää hyväksytyt ja hylätyt määräaikaikatsastukset ja jälkitarkastukset.	Sisältää hyväksytyt määräaikaikatsastukset, mukaan lukien jälkitarkastukset.
	3,25 miljoonaa katsastusta	2,47 miljoonaa katsastusta
A-Katsastus	28 %	28 %
Plus-katsastus	11 %	11 %
K1-Katsastajat	7 %	7 %
Helppokatsastus	5 %	5 %
Muut	49 %	49 %

4 Valvonta

4.1 Yleistä

Katsastustoiminnan laadunvalvonnan tavoitteena on varmistaa, että katsastustointaa harjoitetaan säännösten edellyttämällä tavalla ja, että katsastustoiminnassa havaitaan ja määrätään ajoneuvoissa olevat viat ja puutteellisuudet korjattaviksi mahdollisimman tehokkaasti ja näin vähennetään viallisten tai vaatimustenvastaisten ajoneuvojen käyttöä liikenteessä. Katsastustoiminnan valvonta perustuu katsastustoiminnan suorituskyvyn mittaamiseen, valvonnan riskiperusteiseen ohjaamiseen, katsastusluvan haltijoiden omaan laadunvalvontaan sekä laadunhallintajärjestelmien hyödyntämiseen.

Ajoneuvojen katsastustoiminnasta annetun lain⁶ 7 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan katsastusluvan myöntämisen edellytyksenä on, että hakija pystyy varmistamaan toiminnan riittävän korkean laadun, ja hakijalla on laadunhallintajärjestelmien vaatimuksia koskevan standardin SFS-EN ISO 9001:2008 tai tätä uudemman kyseisen standardin vaatimukset täyttävä, akkreditoidun sertifiointielimen sertifioima riittävän laaja laadunhallintajärjestelmä, jossa on otettu huomioon katsastustoiminnalle säädetyt ja määrätyt vaatimukset taikka standardin SFS-EN ISO/IEC 17020:2012 tai tätä uudemman kyseisen standardin vaatimukset täyttävä akkreditoitu laatujärjestelmä.

Katsastustoiminnan suorituskyvyn mittaaminen perustuu Liikenne- ja viestintäviraston ylläpitämään liikenneasioiden rekisteriin tallennettujen katsastustietojen analysointiin. Liikenneasioiden rekisteriin tallennetuista määräaikaikatsastustuloksista on tilastotieteen keinoin muodostettu matemaattisia malleja eri-ikäisten ajoneuvojen määräaikaikatsastuksissa havaittujen vähäisten ja vakavien vikojen sekä hylättyjen katsastuspäätösten suhteellisille osuuksille. Vertaamalla katsastustoimipaikkojen suorittamissa määräaikaikatsastuksissa tallennettujen vähäisten ja vakavien vikojen ja hylättyjen ajoneuvojen suhteellisia osuuksia kaikkien katsastustoimipaikkojen määräaikaikatsastustuloksista muodostettuihin matemaattisiin malleihin, näiden yhteisten laadunvalvontamittareiden avulla tunnustetaan katsastusyrityksiä ja katsastustoimipaikkoja, joiden suorittamissa määräaikaikatsastuksissa havaitaan vikoja tai hylätään ajoneuvoja yleistä tasoa vähemmän ja joiden toiminnan laadun valvomiseksi ja ohjaamiseksi on kohdistettava tarkempia valvontatoimenpiteitä, kuten ajoneuvojen katsastustoiminnasta annetun lain 41 §:ssä säädettyjä katsastettujen ajoneuvojen tarkastuksia.

Myös lain 957/2013 43 §:n nojalla annettavat seuraamukset perustellaan yhteisten laadunvalvontamittareiden tulosten lisäksi viime kädessä välittömästi katsastuksen jälkeen tarkastetuissa ajoneuvoissa tehtyjen havaintojen avulla. Tällöin esim. keskimääräistä heikompi suorituskykymittarin arvosana ja katsastettujen ajoneuvojen uudelleen tarkastuksissa havaitsemattomat viat taikka vaatimustenvastaisuudet voivat johtaa suoraan katsastusluvan haltijalle ja/tai katsastajalle annettavaan varoitukseen ja ongelmien jatkuessa katsastuskieltoon taikka viime kädessä katsastusluvan peruuttamiseen.

Traficom on jakanut yhteisten laadunvalvontamittareiden tuloksia katsastusluvan haltijoiden käyttöön vuodesta 2014 alkaen. Katsastusluvan haltijoiden on tullut käyttää ja hyödyntää yhteisiä laadunvalvontamittareita siten kuin ajoneuvojen

⁶ <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2013/20130957>

katsastustoiminnan laadunhallinnanjärjestelmistä ja katsastustoimipaikalla säilytettävistä asiakirjoista annetussa Liikenne- ja viestintäministeriön asetuksessa (nro 148/2014) säädetään. Asetuksen mukaan katsastusyriksen johdon katselmuksissa on käsiteltävä prosessien suorituskkyä ja palvelun vaatimustenmukaisuutta hyödyntämällä yhteisiä laadunvalvontamittareita, oman laadunvalvonnan käyttämiä mittareita ja oman laadunvalvonnan havaintoja sekä tehtävä tuloksista johtopäätökset. Saman asetuksen mukaan organisaation tulee valita ja toteuttaa ne toimenpiteet, jotka todennäköisimmin poistavat ongelman ja estävät sen esiintymisen uudelleen. Lisäksi organisaation tulee seurata korjaavien ja ehkäisevien toimenpiteiden vaikutuksia varmistuakseen niiden tehokkuudesta.

Myös laadunparannustoimenpiteiden vaikutusten arvioinnissa tulee hyödyntää yhteisiä laadunvalvontamittareita, oman laadunvalvonnan käyttämiä mittareita ja oman laadunvalvonnan havaintoja.

4.1.1 Ajoneuvojen uudelleen tarkastaminen välittömästi katsastuksen jälkeen

Lain 957/2013 41 §:n mukaan katsastustoimipaikan katsastustehtävien valvomiseksi Traficom saa heti katsastuksen jälkeen suorittaa ajoneuville katsastusta vastaavan tarkastuksen tai osan siitä. Tarkastuksen suorittamiseksi Traficomin virkamies saa pysäyttää ajoneuvon ennen sen poistumista katsastustoimipaikalta.

Traficom ohjaa katsastettujen ajoneuvojen tarkastuksia riskiperusteisesti ja tehostetusti sellaisille katsastustoimipaikoille, joiden suorittamisissa määräaikaikatsastuksissa on yhteisten laadunvalvontamittareiden perusteella havaittu vikoja ja puutteellisuuksia tai hylätty ajoneuvoja poikkeuksellisen vähän. Tarkastusten riskiperusteiseen ohjaukseen vaikuttavat myös katsastustoimipaikan katsastusvolyymi sekä Traficomin suorittamien katsastettujen ajoneuvojen tarkastusten tulokset. Toisin sanoen, mitä matalampi katsastustoimipaikan suorituskkyä kuvaava tunnusluku on, mitä enemmän katsastustoimipaikalla suoritetaan määräaikaikatsastuksia ja mitä heikompia katsastettujen ajoneuvojen tarkastusten tulokset ovat, sitä korkeampi katsastustoimipaikan riskiluokitus on ja sitä useammin Traficom suorittaa katsastustoimipaikalla katsastettujen ajoneuvojen tarkastuksia.

Traficom on tarkastanut 2020–2023 välisenä aikana noin 700 ajoneuvoa välittömästi määräaikaikatsastuksen taikka määräaikaikatsastuksen jälkitarkastuksen jälkeen. Samalla katsastustoimipaikalla on voitu tarkastaa useampi kuin yksi ajoneuvo.

Tarkastetuille ajoneuvoille suoritetuissa määräaikaikatsastuksissa havaittiin yhteensä 887 vähäistä vikaa, 777 vakavaa vikaa ja 25 vaarallista vikaa. Välittömästi määräaikaikatsastuksen jälkeen suoritetuissa Traficomin tarkastuksissa havaittiin lisäksi 830 sellaista vähäistä vikaa, 501 sellaista vakavaa vikaa ja 12 sellaista vaarallista vikaa, joita ei oltu huomioitu ajoneuvoille suoritetuissa määräaikaikatsastuksissa.

4.1.2 Erikoiskatsastusten valvonta

Erikoiskatsastuksia ovat ajoneuvoon tehdyn muutoksen hyväksymiseen ja rekisteritietojen muuttamiseen sekä ajoneuvon rekisteröintiin liittyvät muutoskatsastukset ja rekisteröintikatsastukset. Vuosittain tehdään noin 70–80 tuhatta rekisteröintikatsastusta sekä 30 tuhatta muutoskatsastusta.

Erikoiskatsastusten valvonnassa tarkastetaan liikenneasioiden rekisteriin tallennettujen ajoneuvon teknisten ja muiden tietojen sekä katsastuksessa esitettyjen asiakirjojen perusteella, onko muutos- tai rekisteröintikatsastuksessa hyväksytty ajoneuvo vaatimustenmukainen, onko vaatimustenmukaisuus osoitettu oikealla tavalla ja onko liikenneasioiden rekisteriin tallennettujen tietojen osalta menettely säännösten ja ohjeiden mukaisella tavalla.

Erikoiskatsastusten valvonnan painopiste kohdennetaan riskiperusteisesti sellaisten katsastusluvan haltijoiden ja sellaisten ajoneuvojen katsastuksiin, joissa valvontatulosten, valvontahavaintojen ja katsastustoiminnasta saadun muun palautteen perusteella on todennäköisimmin ongelmia.

Traficom raportoi valvontahavainnot ja valvonnan tulokset katsastusluvan haltijoille. Raportointi sisältää yksilöidyt kuvaukset valvontahavainnoista sekä katsastustoimipaikkakohtaisen yhteenvedon tarkastettujen katsastusten sekä valvontahavaintojen määristä ja suhteellista osuuksista. Raportoinnin yhteydessä katsastusluvan haltijoille varataan ajoneuvojen katsastustoiminnasta annetun lain 43 §:n mukainen mahdollisuus suunnitella ja toteuttaa sellaisia korjaavia ja ehkäiseviä toimenpiteitä, jotka todennäköisimmin estävät raportissa kuvattujen valvontahavaintojen esiintymisen uudelleen.

Traficom kerää ja ylläpitää toimiala-, katsastustoimipaikka- ja katsastajakohtaista tietoa valvonnan tuloksista ja kerätyistä havainnoista. Traficom hyödyntää tietoa katsastustoiminnan laadun ja katsastustoimipaikkojen oman laadunvalvonnan tehokkuuden arvioimisessa sekä katsastustoimintaa koskevien säädösten, ohjeistuksen ja valvonnan parantamisessa.

Valvonnan tuloksia voidaan hyödyntää myös katsastuslaissa (nro 957/2013) säädettyjen hallinnollisten seuraamusten perusteena silloin, kun katsastusluvan haltija ei ole valvontahavaintojen perusteella kyennyt varmistamaan toiminnan riittävän korkeaa laatua eikä katsastusluvan haltijan oma laadunhallinta ole kyennyt ehkäisemään katsastustoimintaan liittyvien ongelmien uudelleen esiintymistä.

4.2 Katsastustoiminnan laatu

Katsastusjärjestelmän tavoitteena on vähentää liikenteessä kuolleiden ja loukkaantuneiden henkilöiden sekä ajoneuvoista aiheutuvien tarpeettomien ympäristöhaittojen määrää varmistamalla, että liikenteessä käytettävät ajoneuvot pidetään turvallisessa ja ympäristön kannalta vaatimustenmukaisessa kunnossa koko niiden liikenteessä käytön ajan.

Määräaikaishälytyskatsastustoiminnasta annetun direktiivin (2014/45/EU) mukaan ajoneuvojen liikennekelpoisuutta tai ympäristöystävällisyyttä heikentävien vikojen havaitseminen ja korjaaminen jo varhaisessa vaiheessa voi ehkäistä onnettomuuksia tai lieventää niiden seurauksia sekä parantaa ympäristön tilaa

vähentämällä pakokaasujen puhdistusjärjestelmiltään viallisista ajoneuvoista aiheutuvia ympäristöhaittoja.

Ajoneuvolain 148 §:n mukaan ajoneuvo on esitettävä määräaikaikatsastukseen ajoneuvon liikennekelpoisuuden tarkastamiseksi. Lain 152 §:n mukaan määräaikaikatsastuksessa tarkastetaan, että ajoneuvo on sitä koskevien säännösten mukaisessa kunnossa, turvallinen käytettäväksi liikenteessä, siitä ei aiheudu tarpeettomia ympäristöhaittoja ja, että siitä rekisteriin merkittävät tiedot ovat oikein.

Tässä raportissa katsastustoiminnan laadulla tarkoitetaan katsastustoiminnan kykyä vähentää liikenteessä käytettävien viallisten ajoneuvojen määrää. Toisin sanoen, mitä tehokkaammin katsastukseen esitetyissä ajoneuvoissa olevat viat ja puutteellisuudet havaitaan ja määrätään korjattaviksi, sitä todennäköisemmin katsastustoiminnan avulla vähennetään liikenteessä kuolleiden ja loukkaantuneiden henkilöiden sekä tarpeettomien ympäristöhaittojen määrää ja sitä suorituskyyisemmästä katsastustoiminnasta on kyse.

4.3 Katsastustoiminnan laadun arviointi

Tässä raportissa katsastustoiminnan laatua ja laadun kehitystä arvioidaan Traficomin ylläpitämien yhteisten laadunvalvontamittareiden avulla. Yhteiset laadunvalvontamittarit perustuvat Traficomin ylläpitämään liikenneasioiden rekisteriin tallennettujen katsastustulosten ja ajoneuvojen teknisten tietojen analysointiin sekä tilastollisten prosessin ohjausmenetelmien hyödyntämiseen. Laadunvalvontamittareiden avulla tuotetaan katsastusyritys-, katsastustoimipaikka- ja katsastajakohtaista informaatiota katsastustoiminnan suorituskyyvystä suhteessa koko maan katsastustoiminnan suorituskyykyyn ja suorituskyyvylle asetettuihin odotuksiin.

4.3.1 Katsastustoiminnan laadun kehittyminen

Katsastustoiminnan suorituskyyky on ollut vuoden 2019 marraskuussa tasolla -1,35. Vuoden 2020 marraskuun lopussa suorituskyyky on noussut arvoon -0,84. Vuonna 2021 suorituskyyky on jatkanut nousuaan ja ollut vuoden 2021 marraskuun lopussa tasolla -0,29. Vuonna 2022 suorituskyyky on edelleen parantunut ja noussut vuoden 2022 marraskuussa ensimmäistä kertaa edeltävien viiden vuoden katsastustuloksista lasketun keskiarvon (taso 0) yläpuolelle, ollen vuoden 2022 marraskuun lopussa tasolla +0,41.

Katsastustoiminnan suorituskyykyä kuvaavat tunnusluvut ovat jatkaneet nousua myös vuonna 2023, tunnusluvun oltua vuoden 2023 lopussa arvossa +0.80.

4.3.2 Katsastustoiminnan laadun arviointi tilastojen valossa

Liikenneasioiden rekisteriin tallennettuja katsastustietoja analysoimalla on osoitettu, että katsastuksissa havaittujen vikojen ja puutteiden sekä hylättyjen katsastuspäätösten ja katsastukseen esitettyjen ajoneuvojen iän välillä on voimakas korrelaatio. Kun ajoneuvot ikääntyvät, katsastuksessa havaittujen vikojen määrä ja hylättyjen katsastusten osuus kasvavat jyrkästi.

Direktiivin (2014/45/EU) mukaan katsastuksessa havaitut viat ja puutteellisuuden luokitellaan seuraavasti:

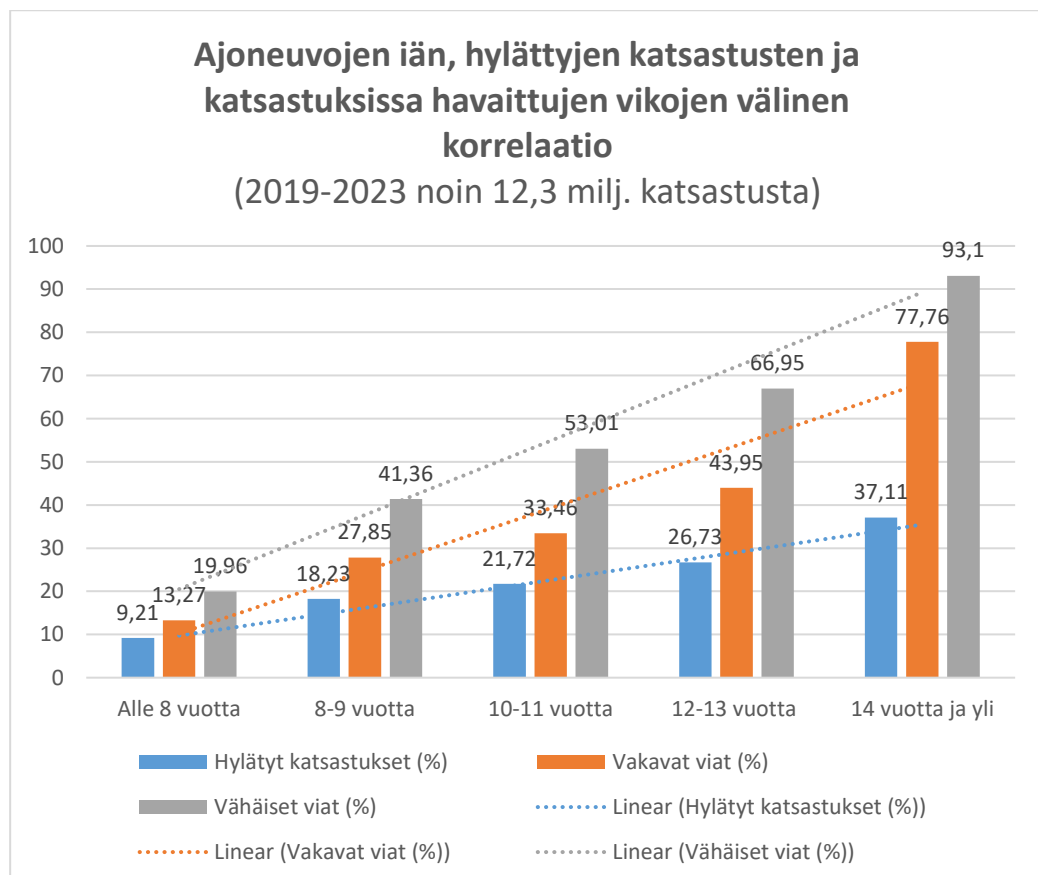
Korjauskehotus (1-vika) on vähäinen vika, jolla ei ole merkittävää vaikutusta ajoneuvon turvallisuuteen eikä ympäristöön.

Hylätty (2-vika) on vakava vika, joka voi vaarantaa ajoneuvon liikenneturvallisuuden, vaikuttaa ympäristöön taikka aiheuttaa vaaraa muille tienkäyttäjille.

Ajokielto (3-vika) on vaarallinen vika, joka suoraan tai välittömästi vaarantaa liikenneturvallisuuden tai aiheuttaa merkittävää haittaa ympäristölle.

Kun 1.1.2019–31.12.2023 välisenä aikana alle kahdeksan vuotta vanhoista ajoneuvoista hylättiin katsastuksessa noin yhdeksän prosenttia, 14 vuotta ja sitä vanhemmista ajoneuvoista hylättiin noin 37 prosenttia. Myös vakavien vikojen (2-vika) suhteellinen osuus kasvoi alle kahdeksanvuotiaiden ajoneuvojen noin 13 prosentista 14 vuotta ja sitä vanhempien ajoneuvojen noin 78 prosenttiin. Lisäksi alle kahdeksan vuotta vanhojen ajoneuvojen katsastuksissa havaittujen vähäisten vikojen (1-vika) suhteellinen osuus oli noin 20 prosenttia, mutta 14 vuotta ja sitä vanhempien ajoneuvojen katsastuksissa noin 93 prosenttia. Toisin sanoen siirryttäessä alle kahdeksan vuotta vanhojen ajoneuvojen katsastustuloksista 14 vuotta ja sitä vanhempien ajoneuvojen katsastustuloksiin kasvoi hylättyjen ajoneuvojen osuus noin neljä kertaa suuremmaksi, vakavien vikojen (2-vika) osuus noin seitsemän kertaa suuremmaksi ja vähäisten vikojen (1-vika) osuus yli neljä kertaa suuremmaksi. Yhdessä katsastuksessa voidaan havaita useita samaan vakavuusluokitteluun kuuluvia vikoja.

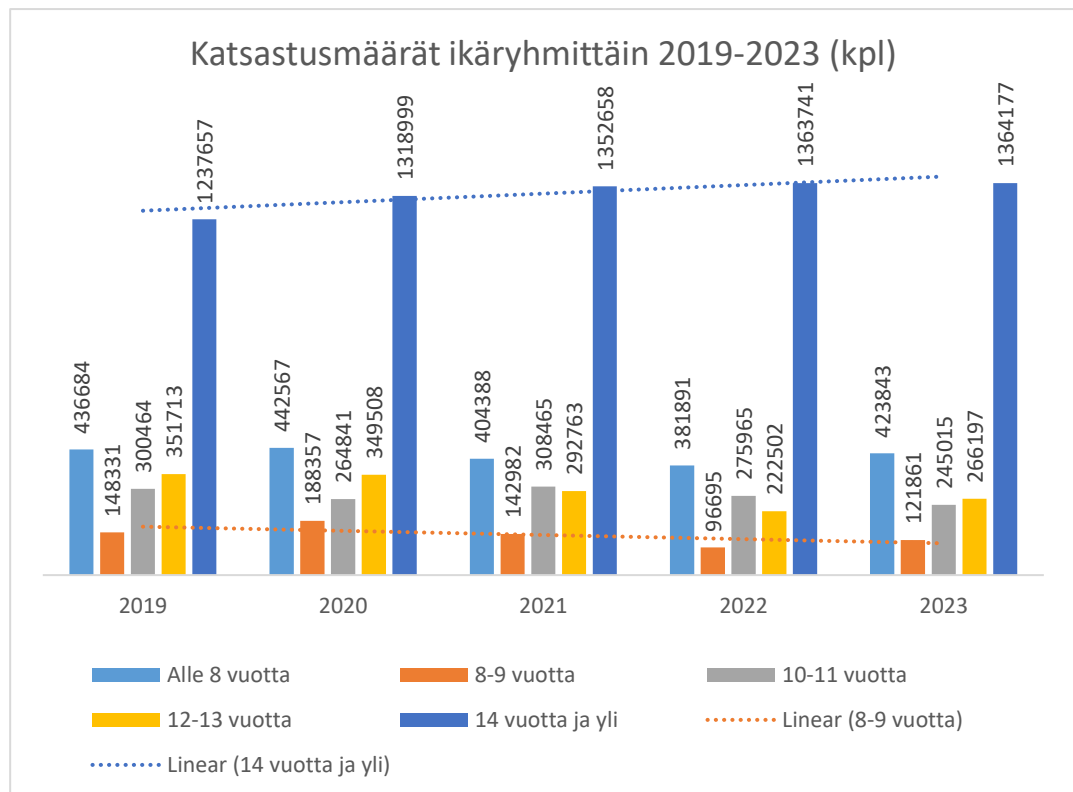
Katsastuksissa havaittujen vikojen, hylättyjen katsastuspäätösten ja katsastettujen ajoneuvojen iän välinen korrelaatio esitetään kuvassa 3.

Kuva 3. (Katsastuksissa havaittujen vikojen ja puutteiden sekä hylättyjen katsastuspäätösten ja katsastettujen ajoneuvojen iän välinen korrelaatio (Määräaikaikatsastukset 2019 – 2023, yht. noin 12,3 miljoonaa katsastusta).

Tarkasteltaessa katsastuksissa havaittujen vikojen ja puutteiden sekä hylättyjen katsastusten suhteellisten osuuksien voimakasta kasvua on ymmärrettävä, ettei kasvu ole yksistään seurausta ajoneuvojen ikääntymisestä vaan siitä, että ajoneuvojen iällä on yhteys myös moniin muihin vikaantumiseen vaikuttaviin tekijöihin. Tällaisia ovat mm. ajoneuvon matkamittarilukema, huollon laatu, omistajuus (leasing vai yksityinen), ajoneuvosta huolehtimiseen käytettävien resurssien muuttuminen, ajoneuvon käyttötarkoituksen muuttuminen, ajoneuvon käyttöympäristön muuttuminen, käyttötavan muutokset, ympäristövaikutukset kuten korrosio sekä ajoneuvojen teknisten ominaisuuksien ja ajoneuvotekniikan kehitys. Toisin sanoen tarkasteltaessa ajoneuvojen ikääntymisen vaikutuksia tarkastellaan tosiasiaa samanaikaisesti lukuisten muidenkin eri tekijöiden aiheuttamia yhteisvaikutuksia.

Suomessa katsastettiin vuonna 2023 noin 2,42 miljoonaa ajoneuvoa. Suurin osa vuonna 2023 katsastetuista ajoneuvoista on iältään 14 vuotta tai sitä vanhempia (vuonna 2023 yhteensä 1 364 177 katsastusta eli yli 50 % kaikista katsastuksista). Toiseksi eniten katsastuksia suoritettiin alle kahdeksan vuotta vanhoille ajoneuvoille (423 843 katsastusta). Ajoneuvoille ikäryhmässä 8–9 vuotta suoritettiin 121 861 katsastusta, ikäryhmässä 10–11 vuotta 245 015 katsastusta ja ikäryhmässä 12–13 vuotta 266 197 katsastusta. Eri ikäryhmiin kuuluvien ajoneuvojen katsastusmäärien kehitys 2019–2023 välisenä aikana voidaan esittää kuvan 4 mukaisella tavalla.

Kuva 4. Eri ikäryhmiin kuuluvien ajoneuvojen katsastusmäärien kehitys 2019-2023.

Kuvasta 4 on havaittavissa, että suurimman ikäryhmän eli vanhimpien ajoneuvojen (14 vuotta ja sitä vanhemmat) katsastusten vuosittainen lukumäärä on

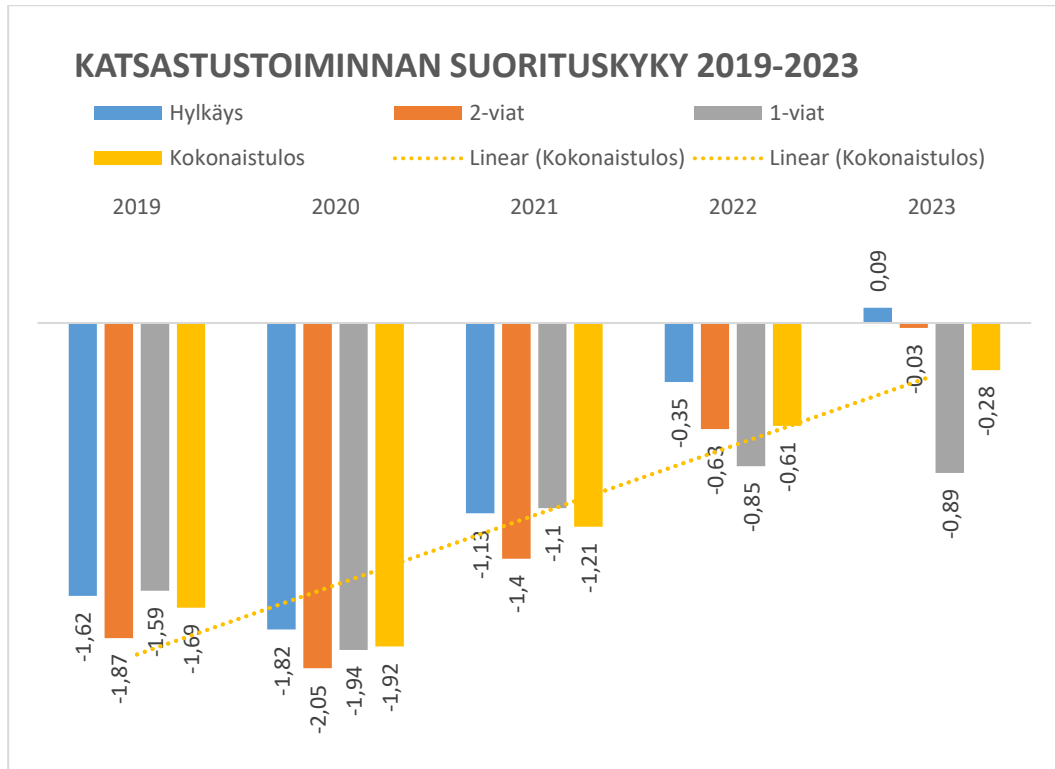
jatkanut kasvuaan vuosina 2019–2023. Toisin sanoen katsastettujen ajoneuvojen keski-ikä on jatkanut nousuaan. Katsastettavan autokannan vanhetessa myös katsastuksissa havaittujen vikojen ja hylättyjen katsastuspäätösten kokonaismäärä nousee.

Traficomin rekisteriin on vuosina 2019–2023 tallennettu noin 12,3 miljoonan katsastuksen katsastustiedot. Näiden perusteella on tilastollisia prosessin ohjausmenetelmiä soveltaen laskettu odotusarvot eri ikäisten ajoneuvojen katsastuksissa havaittujen vikojen ja puutteiden sekä hylättyjen katsastuspäätösten suhteellisille osuuksille. Näitä odotusarvoja sekä katsastustoimipaikoilla katsastettujen ajoneuvojen ikäjakaumaa hyödyntäen yhteisten laadunvalvontamittareiden avulla tuotetaan informaatiota koko katsastustoiminnan, katsastusyritysten, katsastustoimipaikkojen sekä katsastajien toiminnan suorituskyvystä.

Tunnuslukuja tarkasteltaessa on hyvä ottaa huomioon, että katsastuksen lopputuloksen tulee aina määräytyä ajoneuvon kunnon ja vaatimustenmukaisuuden perusteella. Tällöin esim. poikkeuksellisen paljon ennalta tarkastettuja ja korjattuja ajoneuvoja katsastavilla voi tunnusluku perustellusta syystä jäädä alhaiselle tasolle. Myös poikkeavan alhainen katsastusmäärä tai ajoneuvorakenne (esim. katsastusten painottuminen raskaaseen kalustoon) voi tuottaa katsastustoimipaikka- ja katsastajatasolla poikkeavia tunnuslukuja.

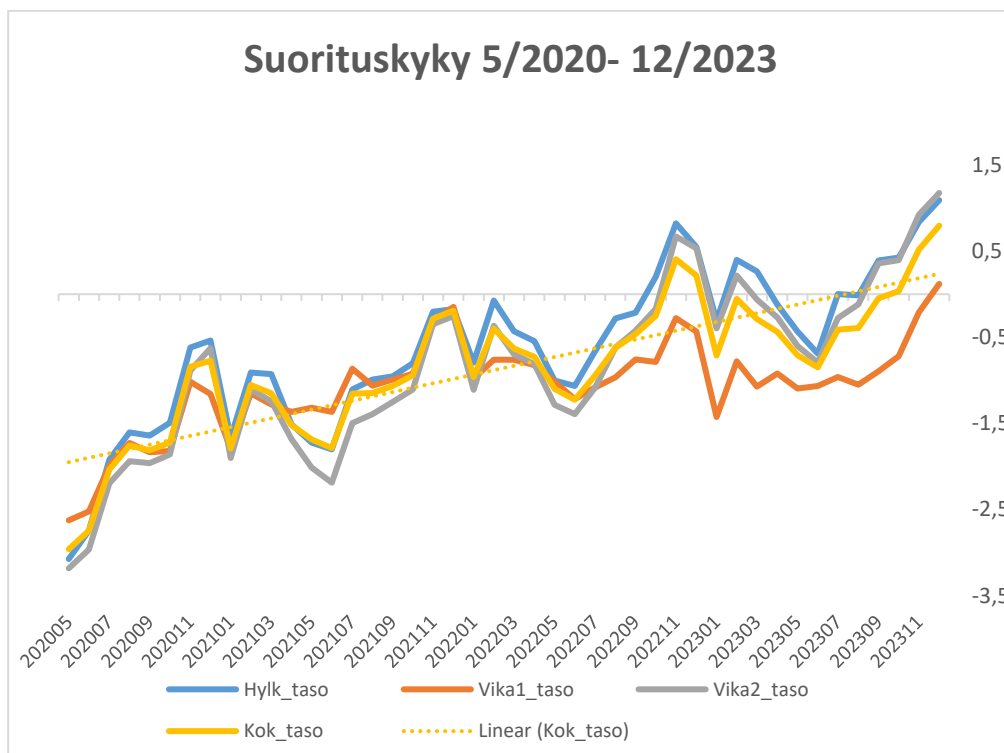
Informaation hyödyntäminen edellyttää aina myös tulkintaa, pohdintaa ja toimenpiteitä. Parhaimmillaan tehtyjen toimenpiteiden seurauksena voidaan kuitenkin havainnoida selkeitä syy-seuraussuhteita tunnuslukujen ja tehtyjen toimenpiteiden välillä. Yhteisten laadunvalvontamittareiden avulla tuotettujen tunnuslukujen avulla voidaan seurata katsastustoiminnan laadun kehitystä, saada tukea katsastustoimintaan liittyvälle päätöksenteolle, tunnistaa katsastuksen laatuun liittyviä ongelmia, suunnitella ja päättää mitä pitäisi parantaa sekä seurata tehtyjen toimenpiteiden ja päätösten vaikutuksia.

Kuva 5 havainnollistaa katsastustoiminnan suorituskykyä kuvaavien tunnuslukujen kehitystä vuosina 2019–2023 asteikolla -10...10.

Kuva 5. Katsastustoiminnan suorituskykyä kuvaavien tunnuslukujen kehitys 2019-2023.

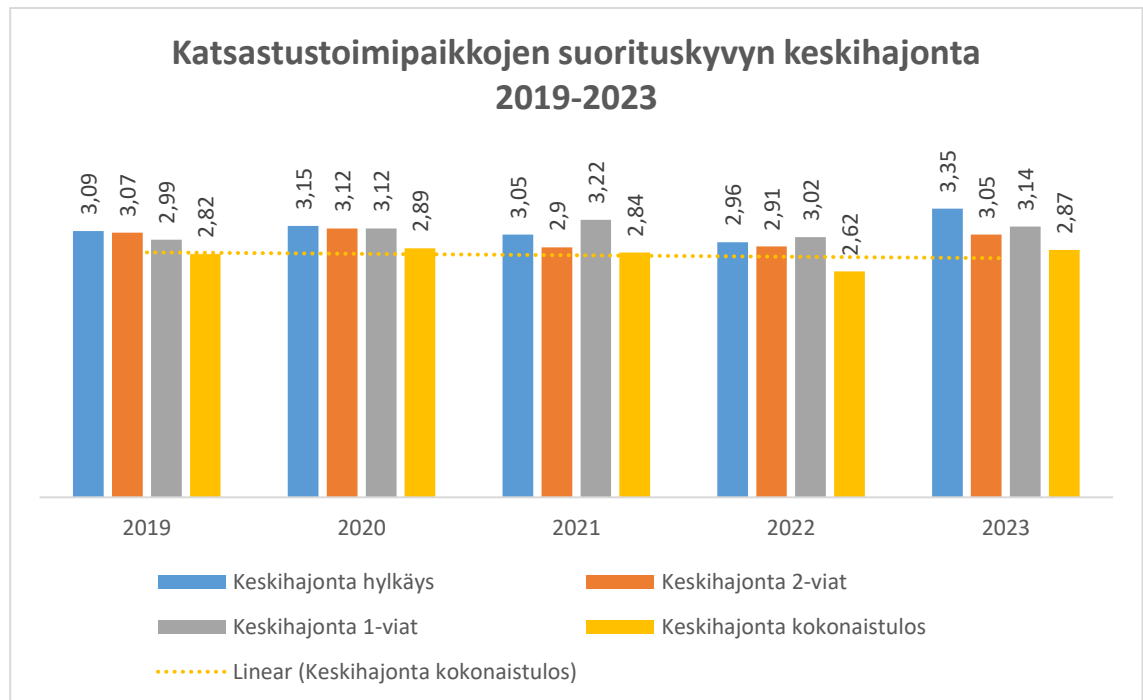
Tarkasteltaessa katsastustoiminnan suorituskykyä kuvaavien tunnuslukujen kehitystä, on kuvasta 5 havaittavissa, että katsastustoiminnan suorituskykyä kuvaavat tunnusluvut ovat kääntyneet nousuun vuoden 2020 jälkeen. Tarkasteltaessa suorituskyvyn kehitystä tarkemmin kuvan 6 mukaisella tavalla, on kuvaajasta havaittavissa, että katsastustoiminnan suorituskyky on kääntynyt nousuun vuoden 2020 toukokuun jälkeen ollen vuoden 2023 joulukuun lopussa tasolla 0,80.

Kuva 6. Katsastustoiminnan suorituskyvyn kehitys 5/2020-12/2023

Katsastustoiminnan tasalaatuisuuden kehitystä voidaan arvioida myös katsastustoimipaikkojen toiminnan suorituskykyä kuvaavien tunnuslukujen jakauman eli tulosten keskihajonnan perusteella. Toisin sanoen, mitä pienempi katsastustoimipaikkojen välinen suorituskykyä kuvaavien tunnuslukujen välinen keskihajonta on, sitä tasaisemmasta laadusta on kyse.

Katsastustoimipaikkojen toiminnan suorituskykyä kuvaavien tunnuslukujen keskihajonnan kehitys 2020–2023 välisenä aikana esitetään kuvassa 7.

Kuva 7. Katsastustoimipaikkojen suorituskykyä kuvaavien tunnuslukujen keskihajonnan kehitys 2019–2023 välisenä aikana.

Tarkasteltaessa katsastustoiminnan tasalaatuisuutta, on kuvasta 7 havaittavissa, että katsastustoimipaikkojen välisen suorituskyvyn hajonnassa ei ole tapahtunut vuoden 2019–2023 välisenä aikana merkittäviä muutoksia.

4.4 Katsastusluvan haltijoille annetut seuraamukset

Traficom voi lain 957/2013 43 §:n nojalla antaa katsastusluvan haltijalle varoituk- sen, jos on perusteltua syytä epäillä, ettei luvan haltija pysty varmistamaan kat- sastustoiminnan riittävän korkeaa laatua. Varoitus voidaan antaa, kun yleistä ta- soa alhaisemmat laadunvalvontamittareiden tulokset antavat selkeän syyn epäillä, ettei katsastusluvan haltija ole pystynyt varmistamaan katsastustoimipaikan kat- sastustoiminnan riittävän korkeaa laatua ja epäily laadun riittämättömyydestä vahvistuu katsastettujen ajoneuvojen uudelleen tarkastuksissa tehtyjen havainto- jen perusteella.

Lain 43 b §:n mukaan Traficom voi katsastusluvan peruuttamisen sijasta enintään kuuden kuukauden määräajaksi kieltää katsastusten suorittamisen katsastustoi- mipaikalla, jos katsastustoimipaikalla on katsastusluvan haltijalle annetusta varoi- tuksesta huolimatta hyväksytty tai hylätty ajoneuvoja, joiden kaikkia ilmeisiä vi- koja tai puutteita ei ole huomioitu. Katsastusten suorittaminen voidaan kieltää, jos esim. yhteisten laadunvalvontamittareiden tulosten perusteella

katsastustoiminnan laadussa ei ole yhteisten laadunvalvontamittareiden tulosten perusteella tapahtunut varoituksesta huolimatta parannusta ja uudelleen tarkastetuissa ajoneuvoissa havaitaan edelleen sellaisia vikoja ja puutteita, joita ei ole määrätty katsastuksessa korjattaviksi.

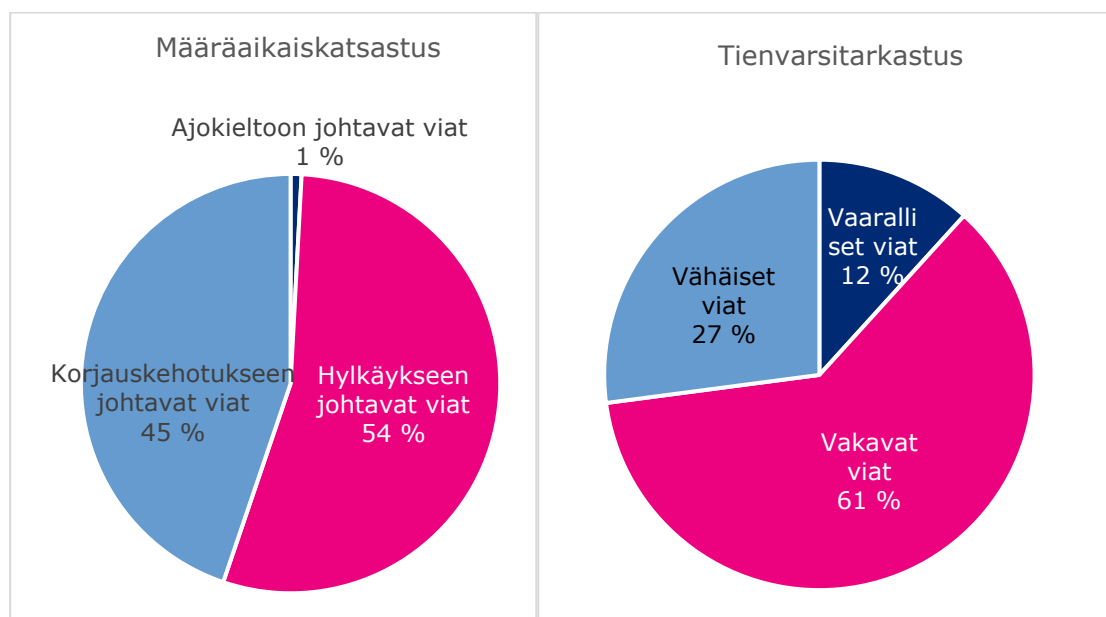
Traficom voi kieltää kokonaan katsastusten suorittamisen, jos on ilmeistä, ettei katsastustoimipaikalla pystytä varmistamaan katsastustoiminnan riittävän korkeaa laatua. Lisäksi lain 43 a §:n mukaan Traficom voi peruuttaa katsastusluvan, jos katsastusluvan haltija ei annetusta varoituksesta huolimatta pysty varmistamaan katsastustoiminnan riittävän korkeaa laatua.

Määräaikaishatsastustoiminnan riittämättömän korkeaa laadun varmistamista koskevia varoituksia on annettu lain (nro 957/2013) 43 §:n nojalla vuoden 2023 aikana yhteensä kahdeksan kappaletta. Lisäksi lain 43 a §:n nojalla katsastuslupa on peruttu kolmelta katsastusluvan haltijalta.

4.5 Raskaan kaluston viat katsastuksessa ja tienvarsitarkastuksessa

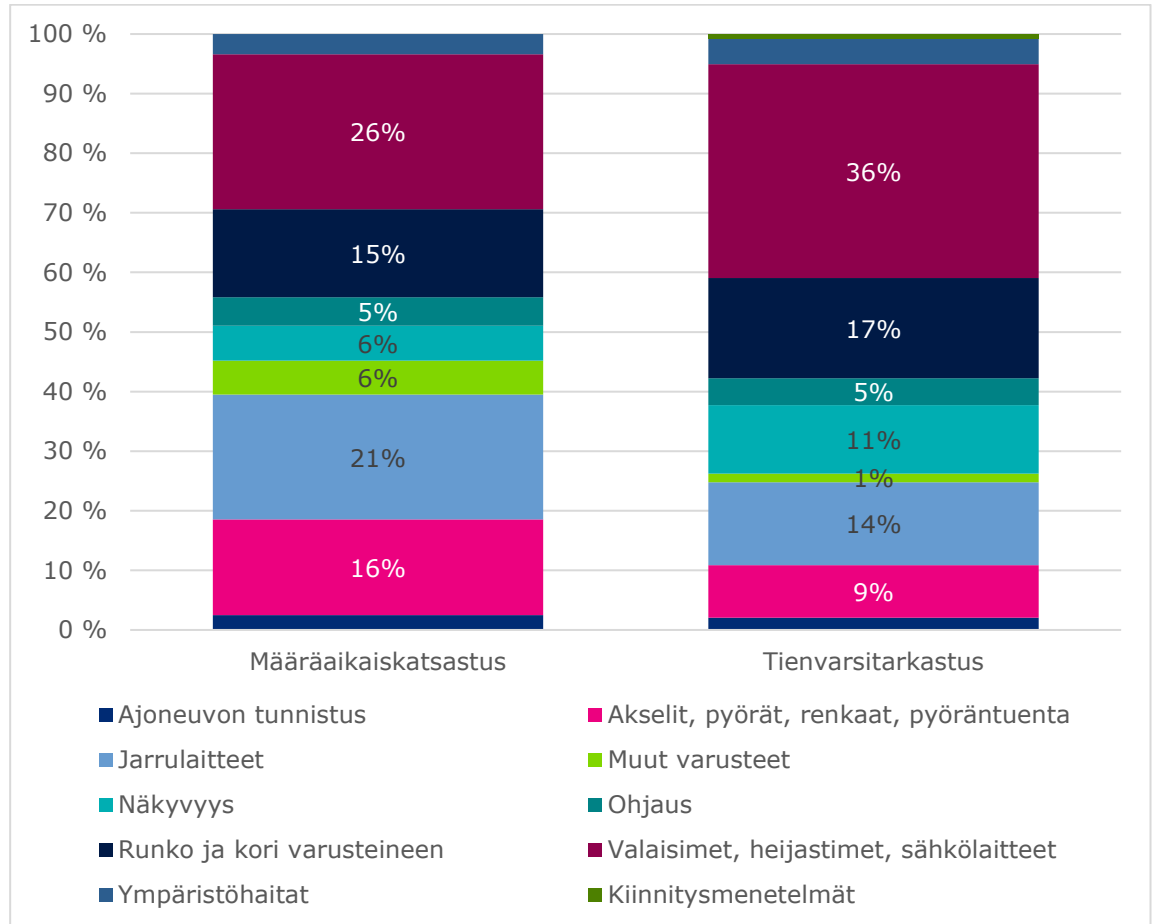
Kuorma-autoja ja niiden perävaunuja tarkastetaan sekä määräaikaishatsastuksissa että tienvarsitarkastuksissa. Vuonna 2023 kuorma-autojen ja O3- ja O4-luokan perävaunujen määräaikaishatsastuksia tehtiin noin 133 000 kpl, joista 92 000 oli hyväksyttyjä ja 41 000 hylättyjä. Määräaikaishatsastuksessa havaittuja vikoja oli noin 195 000. Tienvarsitarkastuksia tehtiin noin 7 000 kpl ja niissä havaittiin noin 11 000 vikaa.

Sekä tienvarsitarkastuksessa että määräaikaishatsastuksessa vikojen vakavuus luokitellaan kolmiportaisesti, mutta luokittelut eivät täysin vastaa toisiaan. Määräaikaishatsastuksessa vioista 1 % oli vakavinta luokkaa eli ajokieltoon johtavia vikoja, 54 % hylkäykseen johtavia vikoja ja 45 % korjauskehotukseen johtavia vikoja (kuva 8). Tienvarsitarkastuksessa vioista 12 % luokiteltiin vaarallisiksi, 61 % vakaviksi ja 27 % vähäisiksi.

Kuva 8. Vikojen vakavuuden jakauma kuorma-autojen ja perävaunujen määräaikaishatsastuksessa ja tienvarsitarkastuksessa vuonna 2023.

Vikakohteiden jakauma tienvarsitarkastuksessa on samantapainen kuin määräaikaistarkastuksessa, mutta joitain erojakin on (kuva 9). Valaisin-, heijastin- ja sähkölaitevikojen sekä näkyvyyteen liittyvien vikojen osuus on tienvarsitarkastuksessa suurempi ja akseli- ja rengasvikojen sekä jarruvikojen osuus pienempi.

Kuva 9. Kuorma-autojen ja perävaunujen vikojen jakauma vikakohteittain määräaikaistarkastuksessa (MAK) ja tienvarsitarkastuksessa vuonna 2023. Mukana määräaikaistarkastuksen luvuissa ovat ajoneuvoluokat N2, N2G, N3, N3G, O3 ja O4. Vikakohteiden luokittelu on tehty tienvarsitarkastusdirektiivin mukaisesti.

5 Työvoiman saatavuus ja katsastajakoulutuksen tilanne

5.1 Työvoiman saatavuus

Katsastajilta edellytetään peruskoulutukseksi insinöörin, ammattitutkinnon tai erikoisammattitutkinnon suorittamista. Ammatti- ja erikoisammattitutkintojen suorittamiseksi opiskelija tarvitsee oppisopimustyöpaikan korjaamoyrityksestä. Ammatti- ja erikoisammattitutkintojen kautta katsastusosalle ei ole saatu riittävästi henkilökuntaa johtuen oppisopimujärjestelyiden vaikeudesta.

Insinöörien kouluttaminen on keskittynyt niille paikkakunnille, missä on ammattikorkeakouluissa ajoneuvotekniikan opintolinja. Tästä johtuen työvoimapula on suurinta niillä paikkakunnilla, joilla ei ole ammattikorkeakoulua. Varsinkin ruotsinkieliset alueet ja itäisen Suomen alueet kärsivät työvoimapulasta.

5.2 Katsastajakoulutus

Katsastajilta edellytetään peruskoulutuksen lisäksi katsastusoikeuksien saamiseen tähtäävää jatkokoulutusta. Koulutusta tarjosi pitkään vain muutama koulutusosaston saanut organisaatio. Koulutustarjonta ja kouluttajien määrä on vakiintunut aiempaa laajemmaksi. Vuonna 2023 koulutusosasto oli viidellä toimijalla tai oppilaitoksella.

Nykyistä määrääikaishäpästä-, erikoishäpästä- ja täydennyskoulutustarjontaa voidaan pitää katsastustoimipaikkojen kannalta katsottuna hyvänä ja kattavana.

Vuonna 2023 määrääikaishäpästakoulutuksen suoritti noin 100 henkilöä ja heistä valmistui katsastajaksi 64. Uusista katsastajista 65 % oli peruskoulutukseen insinöörejä (ammattikorkeakoulututkinto), tekniikkoja tai ammattikorkeakoulupöskelijoita ja 35 %:lla peruskoulutuksena oli ajoneuvoalan ammatti- tai erikoisammattitutkinto.

Vuonna 2023 raskaiden ajoneuvojen määrääikaishäpästakoulutuksen suoritti 18 katsastajaa ja uusia raskaan katsastajia valmistui 20.

6 Muutokset lainsäädännössä

6.1 Katsastustoimipaikan tilat ja laitteet -määräys

Vuonna 2023 Liikenne ja viestintävirasto antoi määräyksen katsastustoimipaikan tiloista ja laitteista. Määräyshankkeessa huomioitiin katsastuksissa vaadittavan OBD-laitteen vaatimuksissa eCall-järjestelmän tarkastaminen. Järjestelmä oli li-säetty määräaikaikatsastuksen tarkastuskohteisiin Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2014/45/EU muuttamisesta siltä osin kuin on kyse tiettyjen ajoneuvoluokkien kuvausten saattamisesta ajan tasalle ja eCall-järjestelmän lisäämisestä kyseisen direktiivin liitteissä I ja III olevaan katsastettavien kohteiden, menetelmien, hylkäysperusteiden ja puutteiden arvioinnin luetteloon annetulla komission delegoidulla direktiivillä (EU) 2021/1717⁷ ja Liikenne- ja viestintäviraston määräyksellä ajoneuvojen määräaikaikatsastuksen arvosteluperusteista⁸.

Lisäksi määräyshankkeessa huomioitiin henkilöautojen ja kevyiden hyötyajoneuvojen hiilidioksidipäästöihin liittyvien tietojen seurannasta ja ilmoittamisesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2019/631⁹ mukaisesti ja komission täytäntöönpanoasetusten (EU) N:O 1014/2010¹⁰, (EU) N:O 293/2012¹¹, (EU) 2017/1152¹² ja (EU) 2017/1153¹³ kumoamisesta annettu komission täytäntöönpanoasetus (EU) 2021/392¹⁴, jossa säädetään ajoneuvojen todellisia ajon aikaisia hiilidioksidipäästöjä ja polttoaineen- tai energiankulutusta koskevien tietojen keräämisestä ajoneuvojen katsastuksessa ajoneuvon sähköiseen liitäntään kytkettävää laitetta käyttämällä.

Lisäksi määräyshankkeessa tehtiin eräitä muita täsmennyksiä, muun muassa laitteiden kalibrointiaikaväleihin. Määräys annettiin 30.1.2023 ja se tuli voimaan 20.5.2023.

6.2 Etanolikonversiot

Vuonna 2023 Liikenne- ja viestintävirasto antoi määräyksen auton ja sen perävaunun rakenteen muuttamisesta¹⁵ annetun määräyksen 6.3 kohdan muuttamisesta. Tässä hankkeessa voimassa olevaan määräykseen tehtiin tarpeelliset muutokset, koskien bensiinikäyttöisten ajoneuvojen muuttamista käyttämään pääosin etanolista koostuvaa polttoainetta. Hankkeessa määrättiin keinoista, joiden katsottiin tukevan lainsäädännön tavoitteita etanolikonversioiden tukemiseksi.

Ajoneuvolain muuttamista koskeva lakiesitys¹⁶ (VN/6348/2020) tuli voimaan vuoden 2023 alusta. Lain muutoksen myötä seurasi muutoksia ajoneuvon käyttövoiman muuttamisen edellytyksiin ympäristövaikutusten osalta. Uudessa 7 a §:ssä säädetään ajoneuvon muuttamisesta. Pykälän 3 momentin mukaisesti ajoneuvon

⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:32021L1717>

⁸ <https://www.finlex.fi/fi/viranomaiset/normi/454001/48302>

⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:32019R0631>

¹⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:02010R1014-20130508>

¹¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/fi/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012R0293>

¹² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:32017R1152>

¹³ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:32017R1153>

¹⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:32021R0392>

¹⁵ <https://traficom.fi/fi/ajankohtaista/tekninen-oikaisu-maaraykseen-auton-ja-sen-peravaunun-rakenteen-muuttaminen>

¹⁶ <https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=LVM011:00/2020>

käyttövoiman saa muuttaa, vaikka ajoneuvo ei muutoksen jälkeen täyttäisi 7 §:n 1 ja 3 momentissa tarkoitettuja ympäristöominaisuuksiin liittyviä vaatimuksia, edellytyksellä, että ajoneuvon käytöstä aiheutuva ympäristökuormitus muutoksen jälkeen on kokonaisuutena arvioituna pienempi kuin ennen muutosta. Lisäksi edellytettiin, että ajoneuvon lähipäästöt eivät kasva vähäistä enempää.

Liikenne- ja viestintävirastolle säädettiin uusi valtuus tarvittaessa määrätä tarkemmin 3 momentissa tarkoitetuista energia- ja ympäristövaikutusten rajoittamista koskevista osien ja ominaisuuksien teknisistä vaatimuksista sekä muutosten toteuttamisedellytyksistä. Määräysten tuli olla tarpeellisia riittävän kansainvälisen yleisen vaatimustason saavuttamiseksi sekä terveyden- ja ympäristönsuojelun riittävän tason varmistamiseksi. Ehdotuksella pyrittiin osaltaan toteuttamaan Sanna Marinin hallituksen Fossiilittoman liikenteen tiekartan tavoitetta liikenteen päästöjen vähentämisestä. Ehdotus kytkeytyi osaltaan myös hallitusohjelman kirjaukseen elinvoimainen Suomi, jonka yhtenä tavoitteena oli vähäpäästöinen liikenne. Määräys annettiin 5.6.2023 ja se tuli voimaan 19.6.2023.

Liikenne- ja viestintävirasto Traficom

PL 320, 00059 TRAFICOM

p. 029 534 5000

traficom.fi

ISBN 978-952-311-924-6

ISSN 2669-8757 (verkkojulkaisu)

TRAFICOM
Liikenne- ja viestintävirasto